

CULTUUR- EDUCATIE PLAN

VERANDEREN IN SCHOOL
(PBDB23VVE)

Studenten:

Ryanna Miedema (476964)
Rieneke Rolff (472254)
Anneke de Jonge (146972),
Annemarie Hofstra (475045)
Noralie Wind (231385)
Thomas Zylstra (271593)

Docenten: Linda Lammers, Wouter Woldhuis, Petra Dekker

Inleverdatum: 06-02-2025

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Visie op cultuuronderwijs	4
Wat is cultuuronderwijs?	4
Onze visie op cultuureducatie	4
Van A naar B	5
Huidige situatie	5
Gewenste situatie	6
Middelen	9
Implementatieplan	11
Cultuurjaarprogramma	13
Knelpunten en aanbevelingen	14
Literatuurlijst	16
Bijlagen	17
Bijlage 1: Financieel overzicht	17
Bijlage 2: Uitwerking implementatieplan	18
Bijlage 3: Cultuurjaarprogramma	27
Bijlage 4: Praatplaat.....	28

Inleiding

Voor u ligt het veranderplan van basisschool Hanze. Het veranderplan is geschreven om meer richting te geven aan het cultuuronderwijs op school. De inhoud is specifiek voor de leerkrachten van de school zodat deze op een concrete manier aan het werk kunnen met cultuur binnen het klaslokaal en cultuureducatie een prominentere plek krijgt binnen het onderwijs op school. Dit wordt ook wel de wens gedreven verandering (Mars, 2023) genoemd.

Momenteel bevindt de school zich in (ambitie)scenario 2 (Scenario's CMK, z.d.). De school maakt gebruik van het aanbod van Cultuurmenu Groningen, maar wil meer regie over het cultuuronderwijs. Het doel is om door te groeien naar scenario 3, waarbij de school zelf het aanbod bepaalt, passend bij de thema's waaraan op dat moment wordt gewerkt (CMK Scholen, z.d.).

In scenario 3 wordt cultuuronderwijs ontwikkeld vanuit de expertise van het schoolteam en de culturele omgeving. De ICC'er speelt hierin een coördinerende rol en werkt nauw samen met het team, dat in dit scenario centraal staat (CMK Scholen, z.d.). Dit plan beschrijft de stappen die de school zal nemen om van scenario 2 naar scenario 3 te gaan.

Visie op cultuuronderwijs

Dit hoofdstuk legt uit wat cultuuronderwijs is en waarom het belangrijk is. Het draait om waarnemen, verbeelden, conceptualiseren en analyseren, met focus op kunst, media en erfgoed. Activiteiten binnen cultuuronderwijs helpen leerlingen zich uit te drukken, te reflecteren en cultureel erfgoed te waarderen. Daarnaast draagt het bij aan hun persoonlijke groei, creatief denken en begrip voor anderen, waarmee ze worden voorbereid op een diverse samenleving.

Wat is cultuuronderwijs?

Cultuur is het gebruiken van je geheugen om vorm en betekenis te geven aan een werkelijkheid die altijd verandert (Heusden, 2016). Dit doe je door te:

- Waarnemen - (op)merken
- Verbeelden - maken
- Conceptualiseren - kiezen
- Analyseren – ontdekken

Onder cultuureducatie verstaan wij vorming op het gebied van kunst, media en regionaal erfgoed. In iedere groep worden gedurende het schooljaar een aantal activiteiten aangeboden. Deze worden verder in het plan benoemd en concreet gemaakt (cultuurjaarprogramma).

De activiteiten voldoen aan de kerndoelen van het SLO waarbij ook rekening is gehouden met de conceptkerndoelen die in schooljaar 2027-2028, naar verwachting, in werking treden. We werken de komende twee jaar nog met de huidige kerndoelen (Onderwijsdoelen Kunstzinnige Oriëntatie, z.d.; Conceptkerndoelen Kunst en Cultuur, z.d.):

- Kerndoel 54: De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren;
- Kerndoel 55: De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren;
- Kerndoel 56: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Onze visie op cultuureducatie

Cultuureducatie is een essentieel middel voor de persoonlijke- en maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen, waarbij kunst en cultuur hen helpen hun identiteit te vormen en te ontdekken. Door cultuur leren leerlingen niet alleen over geschiedenis, tradities en andere normen, maar ontwikkelen ze ook het vermogen om andere perspectieven te begrijpen, wat bijdraagt aan sociale cohesie en begrip in een diverse samenleving. Cultuureducatie stimuleert creatief en kritisch denken, en biedt ruimte voor emotionele expressie en het ontdekken van unieke talenten. Bovendien bevordert het de samenwerking, communicatie en digitale geletterdheid van leerlingen, wat hen voorbereidt op de uitdagingen van de 21ste eeuw. Cultuur vormt daarmee een onmisbare bouwsteen voor zowel individuele groei als een actieve deelname aan de maatschappij.

Van A naar B

Dit hoofdstuk schetst de huidige stand van zaken op het gebied van cultuuronderwijs binnen de school, inclusief de activiteiten, evaluaties en samenwerking met culturele partners. Met 264 leerlingen biedt de school jaarlijks theatervoorstellingen, muzieklessen en creatieve ateliers, ondersteund door een Interne Cultuur Coördinator (ICC'er) en deskundige leerkrachten.

Daarnaast worden de bestaande uitdagingen en ambities besproken. De school streeft naar verbetering van de integratie van cultuureducatie in het lesprogramma, verdere professionalisering van het team en een bredere cultuurparticipatie van leerlingen. Deze doelen worden geconcretiseerd in drie speerpunten, waarmee de school cultuureducatie wil versterken als een onmisbaar onderdeel van de leeromgeving en maatschappelijke ontwikkeling van de leerlingen.

Huidige situatie

De school is gelegen in Groningen en heeft momenteel 264 leerlingen. De school werkt volgens het in 2016 opgestelde cultuureducatieplan. Binnen de school is er voor de groepen 1/2 en 6 t/m 8 elk jaar een theatervoorstelling. De groepen 3 t/m 5 krijgen lessen van een ervaren muziekdocent.

De school neemt al een aantal jaren deel aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) en werkt al een aantal jaren met het cultuurmenu (CMK Scholen, z.d.). Iedere twee jaar wordt er geëvalueerd door middel van het invullen van de EVI. Op deze manier is de school verplicht om het cultuuronderwijs onder de loep te nemen en op deze manier te groeien in kwaliteit. De school zit op dit moment in scenario 2 van het CMK (Scenario's CMK, z.d.).

Interne Cultuur Coördinator

De school heeft een gecertificeerde Interne Cultuur Coördinator (ICC'er). De ICC'er heeft maandelijks overleg met de directeur om uit te wisselen wat er allemaal speelt. Haar lange termijn ambitie is om een cultuurprofielschool te worden (scenario 4) (De Vier Ambitiescenario's, z.d.).

In het lesrooster

Naast de reguliere verplichte vakken worden in alle groepen bewegingsonderwijs en creatieve vakken gegeven. Onder de creatieve vakken verstaan wij: muziek, handvaardigheid en tekenen. Vanaf groep 3 worden er één keer in de week ateliers aangeboden voor de creatieve opdrachten. De leerlingen werken gedurende een aantal weken aan een opdracht die ze vervolgens aan elkaar presenteren.

Procesgerichte didactiek

Op dit moment worden de vakken allemaal losstaand aangeboden. Dit geldt niet alleen voor de culturele vakken, maar geldt voor alle vakken die op school worden gegeven. Een enkel vak wordt vanuit een thema of een bepaald onderwerp verwerkt op een kunstzinnige manier zoals muziek, dans, drama en beeldend onderwijs. Tijdens de ateliers (voor groep 3 t/m 8) wordt procesgericht gewerkt. Tijdens het procesgericht

werken is er binnen het proces afwisselend aandacht voor divergent en convergent werken. Er worden verschillende mogelijkheden gecreëerd en gereflecteerd op de mogelijkheden en keuzes uit alle mogelijke oplossingen. Het is belangrijk om het proces zo goed mogelijk te begeleiden om ervoor te zorgen dat leerlingen een geslaagd product afleveren. Dit zorgt voor vertrouwen en prestatiemotivatie (Van Onna & Jacobse, 2021).

Deskundigheid team

Binnen het team werken veel parttimers en zijn er veel nieuwe collega's bijgekomen. Er zijn leerkrachten met hun eigen talenten. De leerkrachten geven de culturele vakken aan hun eigen groepen. Er zijn wel docenten met veel ervaring en specialismes in het geven van cultuuronderwijs.

Tijdens een aantal teamvergaderingen per schooljaar komt cultuureducatie voorbij. Er worden plannen voorgesteld aan het team, geëvalueerd en geïnformeerd en is er ook aandacht voor de inbreng van het team.

Overige

Tijdens jaarlijkse festiviteiten zoals Sinterklaas, Kerst en schoolfeesten komen zang, dans, toneel, decorbouw en poëzie terug. Daarnaast is er voor leerlingen die een instrument spelen de mogelijkheid om, onder begeleiding van een leerkracht, op te treden.

EVI

De school heeft de EVI (analysetool van het LKCA) (LKCA, 2020) gebruikt om cultuureducatie te kunnen evalueren (CMK Groningen – evaluatie-instrument EVI, z.d.). De analyse heeft betrekking op de visie, deskundigheid, het programma en samenwerking op het gebied van cultuuronderwijs. De school zit momenteel in scenario 2 van het CMK (Scenario's CMK, z.d.).

- *Visie:* De school heeft een eigen visie op cultuuronderwijs, dit is vastgelegd in het cultuurplan. De visie wordt uitgedragen de ICC'er.
- *Deskundigheid:* De school heeft leerkrachten die gespecialiseerd zijn in bepaalde creatieve vakgebieden.
- *Programma:* De school heeft vanaf groep 3 t/m 8 één keer in de week een atelier. Gedurende een bepaalde periode werken leerlingen aan een opdracht. Het programma bestaat uit losse en structurele lessen, projecten, ateliers en de jaarlijkse activiteiten. Alle disciplines van cultuur worden aangeboden in het programma.
- *Samenwerking:* De school heeft diverse partners waar het mee samenwerkt. Dit zijn een erfgoedinstelling, bibliotheek, centrum voor de kunsten en een muziekdocent.

Gewenste situatie

Om te bepalen waar we naartoe willen, is het belangrijk om eerst te begrijpen waarom we dat willen. We streven ernaar om de cultuureducatie op onze school naar een hoger

niveau te tillen. In onze visie zien we cultuureducatie als een onmisbaar fundament voor zowel de individuele groei van leerlingen als hun actieve deelname aan de maatschappij.

Wensgedreven verandering

Dit proces wordt aangeduid als "wensgedreven verandering" (Mars, 2023). Achter elke wens ligt vaak een probleem dat aangepakt moet worden en dat zien we ook op onze school.

Op dit moment wordt cultuureducatie nog niet structureel en breed geïntegreerd met andere vakgebieden. Dit is een gebied waar we verbetering willen realiseren. Daarnaast is er behoefte aan verdere professionalisering van onze leerkrachten om hen beter toe te rusten voor het geven van kwalitatief cultuuronderwijs. We vinden het ook belangrijk dat leerkrachten bezig zijn met lesgeven en zich kunnen richten op de ontwikkeling van de kinderen, zonder voortdurend belast te worden met het opdoen van nieuwe kennis. De focus moet liggen op het creëren van een rijke leeromgeving voor de leerlingen.

Een ander belangrijk punt is het verhogen van de cultuurparticipatie van onze leerlingen. We willen cultuureducatie op diverse manieren laten terugkomen, niet alleen via de eigen leerkracht in de klas, maar ook door samenwerkingen met externe culturele partners en projecten die het onderwijs verrijken. Door deze aanpak kunnen we cultuureducatie een bredere en diepere plek geven binnen ons onderwijsaanbod. Bovenstaand maakt dat we als team de wens ervaren om cultuureducatie naar een hoger plan willen tillen.

Speerpunten cultuureducatie

Deze wens en gesignaleerde knelpunten die we ervaren hebben we vertaald naar drie speerpunten waar we ons de komende jaren op willen richten. We werken ze verder uit in ons implementatieplan:

Speerpunt 1: Professionalisering van leerkrachten

Doel 1: Leerkrachten worden opgeleid en ondersteund in het geven van cultuureducatie.

Doel 2: De school heeft een scenario CMK3 en de rol van ICC'er en de cultuur werkgroep is duidelijk vormgegeven.

Speerpunt 2: Versterken van cultuurparticipatie

Doel 3: Leerlingen nemen actief deel aan culturele activiteiten zoals muziek, dans, theater en beeldende kunst.

Doel 4: De school biedt leerlingen de kans om op verschillende manieren cultuur te beleven en zich creatief uit te drukken door middel van naschoolse activiteiten en de culturele omgeving van de school hierbij te betrekken.

Speerpunt 3: Integratie van Cultuureducatie in het Curriculum

Doel 5: Cultuureducatie is niet een losstaand vak, maar is verweven in andere vakken en leergebieden.

Doel 6: Cultuur wordt een structureel onderdeel van het onderwijsaanbod, met specifieke aandacht voor beeldende vorming, muziek, theater en culturele diversiteit.

Urgentie en samenwerking

Om dit te kunnen doen, hebben we elkaar als team nodig en moeten we de schouders eronder zetten. Dat betekent dat we allemaal het belang van goede cultuureducatie moeten onderkennen en ons gezamenlijk bewust moeten zijn van de urgentie om dit ook te willen bereiken (Mars, 2023).

Daarnaast is het van belang om met elkaar duidelijk te hebben dat alle neuzen dezelfde kant op wijzen. Daarvoor werken we de 5 W's uit in ons implementatieplan: Wat? Waarom? Wie? Welke en wanneer?

Ambitie

Urgentie en ambitie zijn twee zijden van dezelfde medaille (Mars, 2023). Ze maken het verhaal voor de veranderingen die we willen doorvoeren. We kiezen er dan ook voor om deze ambitie concreet en voor iedereen begrijpelijk te maken. We letten goed op dat we niet zomaar allemaal denken dat we het eens zijn over de richting zonder dat dit echt zo is. Daarom praten we regelmatig met elkaar, waarbij we verschillende mogelijkheden bekijken en proberen vanuit meerdere perspectieven te denken. Als werkgroep cultuureducatie zullen we een plek krijgen op de agenda van de studiedagen of teamoverleggen.

Planning

Om onze doelen te halen gebruiken we de leercyclus van Kolb (Mars, 2023). Hier gaat het om leren en ontdekken, daar vervolgens mee te experimenteren, het ervaren en te reflecteren. We doen dit in een veilige omgeving waarin we de tijd hebben en mensen niet onzeker zijn over hun positie binnen het team.

Interactie

We beschreven al eerder dat je het met elkaar moet doen en daarbij gaat een plan pas leven als je het er met elkaar over hebt. We organiseren dan ook inspraak voor collega's waarbij we vragen naar de voorkeuren en wensen van de leerkrachten zelf. Transparantie is het sleutelwoord (Mars, 2023) waardoor er geen lobbygedrag ontstaat en het voor mensen duidelijk is wat er van hen wordt verwacht op welk moment.

Leiderschap

De directie ziet als essentie van leiderschap dat je handelt vanuit, openstaat voor en gericht bent op de ander (Mars 2023). Dit willen we in het verandertraject als directie ook uitstralen richting onze collega's, waarbij we ook oog houden voor de deeltrajecten die door collega's kunnen worden getrokken waarbij zij daarvoor voldoende tijd en gewicht krijgen voor de uitwerking.

Relaties

Tot slot vormen relaties het fundament onder deze veranderkrachten. Zonder relaties geen slagende veranderingen. Alleen in een warme relatie zijn mensen ontvankelijk voor elkaars beïnvloeding (Mars, 2023).

Middelen

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke middelen nodig zijn om het cultuureducatieplan te realiseren. Het benadrukt de samenwerking tussen de ICC'er, de directeur, de werkgroep cultuur en het team. Ook worden vakdocenten, ouders en culturele partners betrokken bij de uitvoering.

Daarnaast wordt ingegaan op de financiële middelen, waaronder de lumpsum, de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) en andere financieringsmogelijkheden (CMK Scholen, z.d.). Tot slot worden operationele en financiële voorwaarden besproken om het cultuuronderwijs duurzaam en effectief te verbeteren.

Mensen

Voor het realiseren van dit cultuureducatieplan is een goede samenwerking nodig binnen de school die bestaat uit de ICC'er, de directeur, de werkgroep cultuur en de rest van het team. De werkgroep bestaat uit enthousiaste leerkrachten met een hart voor cultuur. De werkgroep komt dan ook maandelijks samen om te evalueren en te plannen. Er is gedeelde visie nodig, draagkracht en enthousiasme om de doelen binnen dit cultuureducatieplan te realiseren. Daarom zal cultuureducatie en dit cultuureducatieplan ten minste twee keer per jaar besproken worden in de teamvergadering. Het is de taak van de directeur en ICC'er om erop toe te zien dat dit gebeurt.

Ook hebben we vakdocenten nodig en maken we bij de uitvoering van cultuureducatie gebruik van de hulp van ouders.

Samenwerking met de culturele omgeving

Ook is een goede samenwerking met de omliggende culturele omgeving van belang voor het slagen van dit plan. Hiervoor gaan we in overleg met een adviseur van stichting K&C (Instituut voor Kunst en Cultuur) en schakelen vakdocenten in (LKCA, 2024).

Financiële middelen

Voor het realiseren van dit cultuureducatieplan hebben we financiële middelen nodig. Hiervoor gebruiken we budgetten die daarvoor beschikbaar zijn:

1. De lumpsum
2. Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK)
3. Andere mogelijkheden

Lumpsum

De lumpsum is het totale budget dat de school ontvangt van de rijksoverheid voor het realiseren van goed onderwijs. Tot 2023 was een deel van dit budget geoormerkt voor cultuureducatie. Dit is vanaf 2023 losgelaten. Het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) publiceert een indicatie van het bedrag dat een school jaarlijks kan inzetten op hun website (LKCA, 2024). Deze indicatie is gebaseerd op het bedrag dat voor 2023 geoormerkt was voor cultuureducatie voorzien van een indexatie. De vereniging waarbij onze school is aangesloten hanteert dit bedrag voor het budget voor cultuureducatie. Dit betekent voor 2025: € 130,39 per school en € 25,15 per

kind (LKCA, 2024). Omdat wij ook meedoen aan CMK (zie hieronder) hebben wij ons, met het indienen van de samenwerkingsovereenkomst met Stichting K&C (Instituut voor Kunst en Cultuur) ook verbonden aan deze bedragen (Stichting Kunst & Cultuur, 2025).

Dit is een regeling die de rijksoverheid heeft ingericht voor scholen om cultuureducatie bij hen op school te ontwikkelen. In Groningen gaat dat via het Instituut voor Kunst en Cultuur (Stichting Kunst & Cultuur, 2025). Vanuit vier scenario's geef je de stappen aan die je wilt zetten op het gebied van visie, deskundigheid, samenwerking en leerlijnen.

Schoolgrootte	Bedrag per schooljaar
23-100 leerlingen	€ 900,-
100-200 leerlingen	€ 1.600,-
200-350 leerlingen	€ 2.500,-
> 350 leerlingen	€ 4.000,-

Onze school heeft momenteel 264 leerling, zodat wij per schooljaar € 2.500,- aan CMK gelden kunnen ontvangen (CMK Scholen, z.d.). CMK-gelden mogen alleen worden ingezet voor activiteiten die aansluiten bij de omschreven ontwikkeling van cultuuronderwijs en hieraan mag maximaal 25% van de totale CMK-bijdrage worden besteed (voor onze school derhalve maximaal € 625,- aan activiteiten).

Andere mogelijkheden

Hier kan gedacht worden aan bijvoorbeeld activiteiten binnen de school waarmee geld opgehaald wordt: sponsorloop o.i.d., subsidie gemeente, een bijdrage van de Rabobank, fondsen vanuit bijvoorbeeld de buurtschap of sponsoring onder bepaalde voorwaarden. Maar ook uitjes naar een externe activiteit waar kinderen gratis aan mogen deelnemen, denk hierbij aan musea, bibliotheken of theater.

Implementatieplan

In dit hoofdstuk werken we de speerpunten uit in 6 concrete doelen. Dit is een blauwdruk om een concreter beeld te krijgen van de stappen die we als team moeten nemen. Doel 1 en 2 horen bij speerpunt, doel 3 en 4 horen bij speerpunt 2 en doel 5 en 6 horen bij het derde speerpunt.

Doel 1: Leerkrachten worden opgeleid en ondersteund in het geven van cultuureducatie

Op school worden leerkrachten ondersteund en opgeleid in cultuureducatie, met als doel hen te scholen en het cultuuronderwijs te integreren in de klas. Dit gebeurt via cursussen en trainingen aangeboden door Stichting Kunst & Cultuur, zoals erfgoededucatie, cultuurcoördinatie, vakoverstijgend werken en muziekonderwijs (Stichting Kunst & Cultuur, 2025). De school kiest jaarlijks in overleg passende opleidingen, waarbij sommige gratis advies worden aangeboden en andere tegen betaling worden aangeboden. Dit jaar volgt het hele team de training vakoverstijgend werken om meer samenhang in het onderwijs te creëren.

Doel 2: De school heeft een cultuurprofiel niveau 3 en de rol van ICC'er is duidelijk vormgegeven.

De school wil haar cultuuronderwijs versterken en naar CMK3 tillen (CMK Scholen, z.d.). Dit betekent een duidelijke visie op cultuuronderwijs, integratie met andere vakken, samenwerking met externe partners, en structurele tijd en middelen. De ICC'er coördineert dit proces samen met de werkgroep, directie en team. Met ondersteuning van Stichting Kunst & Cultuur en een vierjarenplan werken zij aan professionalisering en samenhang in het cultuuronderwijs, met als doel duurzame en inspirerende culturele ontwikkeling voor leerlingen en team (Stichting Kunst & Cultuur, 2025).

Doel 3: Leerlingen nemen actief deel aan culturele activiteiten zoals muziek, dans, theater en beeldende kunst.

De school biedt het hele jaar door diverse culturele projecten aan op het gebied van muziek, dans, theater en beeldende kunst, voor alle groepen. Doel is om meer leerlingen actief te betrekken bij cultuureducatie. Activiteiten zoals een schoolkoor, instrumentlessen, dansworkshops, toneelstukken en kunstprojecten worden grotendeels door eigen docenten begeleid, met een externe dansdocent en improvisatiedocent voor drie lessen per klas. Kosten blijven beperkt en activiteiten worden in de jaarkalender gebalanceerd ingepland.

Doel 4: De school biedt leerlingen de kans om op verschillende manieren cultuur te beleven en zich creatief uit te drukken.

De school werkt samen met VRIJDAG, het huis van amateurkunst in Groningen, om naschoolse workshops aan te bieden in muziek, theater en beeldende kunst voor groepen 1 t/m 8 (Muziek, Theater & Beeldende Kunst Maken, 2025). Dit helpt leerlingen hun culturele vaardigheden en identiteit te ontwikkelen. Er is keuze uit 65 workshops, waarvan kosten variëren. Financiële hulp is mogelijk via het Jeugdfonds Sport & Cultuur en Stichting Leergeld (Jeugdfonds Sport & Cultuur, 2025). Workshops vinden plaats op meerdere locaties in Groningen, zowel 's middags als 's avonds, afhankelijk van de leeftijd.

Doel 5: Cultuureducatie is niet een losstaand vak, maar is verweven in andere vakken en leergebieden.

De cultuurvakken worden niet meer als aparte vakken aangeboden, maar geïntegreerd in andere vakken en leergebieden, met aandacht voor horizontale en verticale samenhang. Dit maakt onderwijs betekenisvoller en draagt bij aan zelfkennis en wereldkennis van leerlingen. De ICC-er coördineert samen met het team hoe cultuurvakken aansluiten bij andere vakken, aan de hand van een jaarlijks cultuurjaarprogramma met thema's voor de onder-, midden- en bovenbouw. Elk jaar wordt de aanpak geëvalueerd en bijgesteld tijdens de startbijeenkomst.

Doel 6: Cultuur wordt een structureel onderdeel van het onderwijsaanbod, met specifieke aandacht voor kunst, muziek, theater en culturele diversiteit.

Cultuur wordt een vast onderdeel van het onderwijs, verweven in dagelijkse lessen, projecten en activiteiten. Dit bevordert de brede ontwikkeling van leerlingen, stimuleert creatief en kritisch denken en draagt bij aan empathie en wereldburgerschap. Leerkrachten, ondersteund door vakdocenten en externe partners, integreren kunst, muziek, theater en culturele diversiteit in het curriculum. Activiteiten zoals muzieklessen, schooltoneel en culturele uitstapjes worden gepland over een periode van vier jaar, te beginnen met een pilot, waarna cultuuronderwijs volledig wordt ingebed.

Cultuurjaarprogramma

In bijlage 3 is een schematisch overzicht weergegeven van de jaarplanning. Hierin worden alle activiteiten weergegeven voor het schooljaar 2025 - 2026. Het cultuurjaarprogramma is opgebouwd per bouw, dit zorgt voor een overzichtelijke weergave aan welke domeinen van cultuur gedurende het jaar in de aangegeven bouw wordt gewerkt. De activiteiten zijn onderverdeeld in de onderdelen beeldend, muziek, drama, dans, erfgoed en media. Ook het thema waar in die periode in de betreffende bouw aan wordt gewerkt, is opgenomen in het cultuurjaarprogramma.

Het cultuurjaarprogramma is geschreven door de werkgroep Cultuur, samen met een adviseur van Kunst en Cultuur Groningen (K&C) en heeft betrekking op alle drie de speerpunten (Stichting Kunst & Cultuur, 2025).

Knelpunten en aanbevelingen

Een onderdeel van onze handleiding om van A naar B te komen, is het beschrijven van mogelijke knelpunten. Als de knelpunten onderzocht en beschreven zijn, is de volgende stap het beschrijven van de aanbevelingen om die mogelijke knelpunten te pareren.

Knelpunten

Weerstand binnen het team

Bij een overstap van CMK2 naar CMK3 kan weerstand ontstaan wanneer teamleden zich niet verbonden voelen met de komende verandering. Misschien voelen ze zich overweldigd door de hoeveelheid extra taken. Om weerstand te erkennen en er mee verder te kunnen in het verandertraject, is luisteren de enige juiste interactievorm. Als leider wil je de reactie, gedachten en gevoelens begrijpen en erkennen. Want pas als dat duidelijk is, kun je kijken of en hoe je deze weerstand kunt ombuigen (Mars, 2023).

Financiële beperkingen

De lumpsum en de CMK-gelden zijn belangrijke financieringsbronnen voor de school, maar wellicht zijn ze ontoereikend voor een structurele verandering. De kosten voor materialen, training en het inzetten van vakleerkrachten of andere externe experts, kunnen hoger uitvallen dan vooraf begroot. Daarnaast kan de onzekerheid over de continuering van de CMK-gelden in de toekomst, leiden tot terughoudendheid binnen het team.

Gebrek aan kennis en vaardigheden

Het geven van kwalitatief hoogstaand cultuuronderwijs, is iets waar niet alle leerkrachten zich bekwaam in voelen. Dit kan een mogelijk knelpunt vormen omdat het noodzakelijk is om dit gevoel (al dan niet realistisch) weg te nemen. Als deze scholing niet wordt geïntegreerd in de planning, kunnen teamleden het gevoel krijgen dat de veranderingen onrealistisch of te belastend zijn.

Gebrek aan duidelijke visie en consistentie in beleid

Zonder een duidelijke visie (het waarom) en een consistent beleid (het hoe) kan de overgang van CMK2 naar CMK3 incompleet of weinig samenhangend worden uitgevoerd. Als cultuuronderwijs niet wordt gezien als een belangrijk speerpunt in de schoolcultuur, is er een groot risico dat deze handleiding afhankelijk is van enkele gemotiveerde teamleden.

Aanbevelingen

Creëer urgentie en betrokkenheid

Belangrijk is het creëren van het gezamenlijk formuleren van een gedeeld doel. Het organiseren van teambijeenkomsten waarin de waarde van cultuureducatie en het belang van CMK3 wordt uitgelegd. Kortom: het benoemen van de urgentie, het benoemen van het prestatieprobleem. Welk probleem is er waardoor het noodzakelijk is om A te verlaten?

Laat teamleden meedenken over de invulling en geef hun een actieve rol. Dit kan bijdragen een zich verbonden voelen met het doel en daardoor gemotiveerd zijn. Want

volgens Annemarie Mars (2023) kan een verandering alleen slagen als de mensen op wie de verandering gericht is, of waarover de verandering gaat, zich eraan verbinden. Iemand die verbonden is met de verandering, begrijpt het waarom van de verandering en voelt zich verantwoordelijk voor zijn of haar rol hierin. Verbinding wordt gecreëerd door het doorlopen van verschillende reacties: ontkenning, weerstand en reflectie. Het is van belang dat dit proces ondersteund wordt door goed leiderschap waarin de 5 krachten urgentie, ambitie, planning, interactie en leiderschap worden toegepast.

Zoek naar aanvullende financieringsmiddelen

Naast de lumpsum en CMK-gelden kan het team middelen werven via andere routes zoals subsidies van de gemeente, culturele instellingen of overige lokale initiatieven. Binnen de werkgroep Cultuur kunnen een of meer teamleden zich hiermee bezighouden. Het veiligstellen van meer financiële middelen voorkomt dat het team zich zorgen maakt over de haalbaarheid van de plannen.

Investeren in professionalisering

Zorg voor een structureel scholingsprogramma dat gericht is op zowel het uitbreiden of versterken van de vaardigheden als op het versterken van de visie en houding van de teamleden. Daarnaast kan door samenwerkingsmomenten van klassen en leerkrachten onderling, of coaching-on-the-job een cultuur van leren worden gecreëerd. Dit sluit aan bij de visie van Mars (2023) dat mensen sneller meegaan in veranderingen als zij zich verbonden voelen met het doel.

Bepaal en vier de mijlpalen (en maak ze haalbaar)

Introduceer de veranderingen in fasen, bepaal vooraf de mijlpalen. Een mijlpaal is een 'wat' in een veranderplan en ze geven houvast. Een mijlpaal kan bijvoorbeeld zijn: iets wat je hebt gemaakt, ontwikkeld of afgerond. Belangrijk is dat de mijlpalen worden geformuleerd als voltooid deelwoorden, als bewijs van resultaatgerichtheid (Mars, 2023). Vier als team de deze mijlpalen, hoe klein ook, om vertrouwen en motivatie op te bouwen. Dit helpt om de verandering overzichtelijk aan te laten voelen. Maak eventueel gebruik van EVI om de voortgang te monitoren.

Cultuurprofielschool als stip op de horizon

Helder communiceren over de lange termijnvisie, het worden van een cultuurprofielschool, is van groot belang. Het kan voor het team een inspirerend doel zijn dat hen – eenmaal verbonden met de doelstellingen – enthousiasmeert en motiveert. Koppel hier concrete acties aan weggeschreven in de tijd.

Met een heldere aanpak, oprechte aandacht voor weerstand en het benutten van de beschikbare middelen is overgang van CMK2 naar CMK3 haalbaar. Deze overgang kan daarnaast een stevige basis leggen voor de lange termijn ambities zoals CMK4 of het worden van een cultuurprofielschool.

Literatuurlijst

CMK Groningen – evaluatie-instrument EVI. (z.d.). <https://www.cmkgroningen.nl/over-evi>

CMK-scholen. (z.d.). <https://www.cmkgroningen.nl/cmk-scholen>

Conceptkerndoelen kunst en cultuur. (z.d.). SLO.
<https://www.slo.nl/@24242/conceptkerndoelen-kunst-cultuur/>

De cultuurcoördinator: rollen en competenties. (z.d.). <https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2020/02/200203-cultuurcoordinator-A4.pdf>

De vier ambitiescenario's. (z.d.). <https://www.cmkgroningen.nl/de-vier-ambitiescenario-s>

Jeugdfonds Sport & Cultuur. (2025, 15 januari). *Groningen - Jeugdfonds Sport & Cultuur*.
<https://jeugdfondssportencultuur.nl/fondsen/groningen/>

LKCA. (2024, 27 november). *Financiering cultuureducatie uit lumpsum - LKCA*.
<https://www.lkca.nl/geldzaken/lumpsum/>

Mars, A. (2023). *Hoe krijg je ze mee?* (3de editie). Uitgeverij Koninklijke van Gorcum BV.

Muziek, theater & beeldende kunst maken. (2025, 21 januari). VRIJDAG Groningen.
<https://bijvrijdag.nl/>

Onderwijsdoelen kunstzinnige oriëntatie. (z.d.). SLO.
<https://www.slo.nl/sectoren/po/kunstzinnige-orient/onderwijsdoelen/>

Scenario's CMK. (z.d.). <https://www.cmkgroningen.nl/regelingen/aanvraag-cmk/scenarios-cmk>

Stichting Kunst & Cultuur. (2025, 23 januari). *Wij maken ons sterk voor cultuurparticipatie en cultuuronderwijs in Drenthe en Groningen*. Stichting Kunst & Cultuur.
<https://www.kunstencultuur.nl/>

Termorshuizen, T., Luyten, E., Lommertzen, J., & Notten, N. (2023, november). *Monitor Cultuureducatie*. <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-f01adb57db47388578f9fb6f70847bbb086ffa64/pdf>

Van Boxel, L. (2022, 13 januari). *Wat is een eerlijk uurtarief voor dansdocenten? Wij zochten het voor je uit!* — *Dansdocent.nu*. Dansdocent.nu.
<https://www.dansdocent.nu/artikelen-1/2022/1/12/wat-is-een-eerlijk-uurtarief-voor-dansdocenten-wij-zochten-het-voor-je-uitnbsp-arlap?rq=uurtarief>

Van Onna, J., & Jacobse, A. (2021). *Laat maar zien*. Noordhoff Uitgevers.

Bijlagen

Bijlage 1: Financieel overzicht

Verantwoording financiële middelen (2024 – 2025)

In bijgaand overzicht de verantwoording van de financiële middelen voor het schooljaar 2024 – 2025. Het overzicht bestaat uit drie tabellen. Eén met de totale inkomsten en uitgaven. In de andere twee tabellen is de verantwoording opgenomen voor de regelingen van de Lumpsum en die van de CMK-gelden (CMK Scholen, z.d.; LKCA, 2024).

Inkomsten	Totaal
Lumpsum	
<i>Per school</i>	€ 130,39
<i>Per kind (€25,15) x 264 leerlingen</i>	€ 6.639,60
CMK gelden	
<i>Scholingsbudget</i>	€ 1.875,-
<i>Activiteitenbudget</i>	€ 625,-
Totale inkomsten	€ 9.269,99
Uitgaven	
Activiteiten	
<i>Atelier</i>	€ 2.160,-
Materialen	
<i>Aanschaf muziekinstrumenten (2x)</i>	€ 691,96
<i>Overig materiaal beeldende vorming</i>	€ 1.056,-
Externe bezoeken	
<i>Grafisch museum</i>	€ 500,-
<i>Synagoge</i>	€ 150,-
<i>Week van de mediawijsheid</i>	€ 0,-
Personeel	
<i>Muziekdocent</i>	€ 750,-
<i>Dansdocent</i>	€ 720,-
<i>Docent improvisatie</i>	€ 720,-
Totale uitgaven	€ 6.747,96
(Inkomsten – uitgaven) Totaal =	€ 4.328,03

Verantwoording Lumpsum	Totaal
Lumpsum inkomsten	€ 6.769,99
Lumpsum uitgaven	
<i>Activiteiten</i>	€ 2.160,-
<i>Materialen</i>	€ 1.747,96
<i>Externe bezoeken</i>	€ 650,-
<i>Personeel</i>	€ 2.190,-
Totale uitgaven	€ 6.747,99
Restant Lumpsum	€ 22,-
Verantwoording CMK-gelden	Totaal
CMK inkomsten	€ 2.500,-
CMK uitgaven	
<i>Reservering cursus</i>	€ n.n.b.
<i>Totale uitgaven</i>	-
Restant CMK	€ 2.500,-

Bijlage 2: Uitwerking implementatieplan

Doel	Omschrijving	W's
1	Leerkrachten worden opgeleid en ondersteund in het geven van cultuureducatie.	Wat: Binnen de school worden de leerkrachten opgeleid en ondersteund (door de ICC'er/ervaren collega's) in het geven van cultuureducatie. Waarom: Het biedt leerkrachten de kans om zich te scholen en ontwikkelen in de culturele vakken. Dit draagt bij aan het 'eigen' worden van het geven van cultuuronderwijs in de klas. Daarnaast is er de behoefte aan meer cultuurprofessionals op de school (Termorshuizen et al., 2023). Wie: Voor alle leerkrachten van de school. Welke: Er zijn meerdere mogelijkheden om een opleiding te doen. De opleidingen volgen de leerkrachten bij Stichting Kunst & Cultuur (K&C) (Stichting Kunst & Cultuur, 2025). De te kiezen relevante opleidingen in dit schooljaar zijn: <u>Cursus Erfgoed-docent (brengt kosten met zich mee)</u> - De cursus leert je om als leerkracht lessen en projecten op te zetten die indruk maken. Er is aandacht voor het begrip erfgoed, het dynamische en veranderlijke aspect van erfgoed, welke organisaties zich inzetten voor erfgoed en ontwerpt erfgoedlessen. <u>Cursus Interne Cultuur Coördinator (brengt kosten met zich mee)</u> - De cursus biedt je praktische handvatten, vaardigheden en kennis om cultuuronderwijs op de school optimaal vorm te geven. <u>Teamtraining Vakoverstijgend werken</u> - Tijdens deze cursus leer je als team om meer samenhang te creëren. Kunst en cultuur verbinden aan o.a. wereldoriëntatie, taal of rekenen. Onderwerpen worden vanuit een breder perspectief belicht. <u>Teamtraining Erfgoedwijsheid</u> - Tijdens de teamtraining leer je stil staan bij verschillende emoties, ideeën en belangen die er spelen. Hoe denk je over monumenten, tradities en straatnamen? Hoe werkt erfgoedwijs denken? <u>Nascholingen muziek</u> - Er zijn meerdere mogelijkheden voor het ontwikkelen van muziekonderwijs op scholen. Bijvoorbeeld vakoverstijgend werken met muziek, aansluitende methodes en een train-de-trainerstraject.

		<u>Doorgaande leerlijnen</u> • Cursus over het neerzetten van een doorlopende leerlijn die ervoor zorgt dat cultuuronderwijs het niveau van vrijblijvendheid overstijgt. <u>Erfgoed en kunstdisciplines</u> • Aan de hand van de wensen van de school gaat de juiste culturele partner met (een deel van) het team aan het werk. De school wil op termijn vakoverstijgend werken. Er is dan ook voor gekozen om het hele team voor dit jaar aan te melden voor de teamtraining vakoverstijgend werken. Wanneer: • Elk jaar zijn er mogelijkheden voor leerkrachten om een cursus op het gebied van cultuureducatie te volgen. • Jaarlijks besluit de ICC'er in overleg met de directeur en het team aan welke cursussen of nascholingsactiviteiten het hele team meedoet. • Advies en korte trainingen van K&C zijn gratis. Intensieve trajecten zijn afhankelijk van het aantal bijeenkomsten en deelnemers (Kunst en Cultuur, z.d.).
2	De school heeft een cultuurprofiel niveau 3 en de rol van ICC'er is duidelijk vormgegeven.	Wat: <u>Omschrijving cultuurprofiel niveau 3:</u> • De school heeft met het gehele team een eigen visie op cultuuronderwijs uitgewerkt die jaarlijks wordt geëvalueerd en onderdeel is van het schoolplan. • Het team wordt bewust en gericht ondersteund in de ontwikkeling van cultuuronderwijs, met ruimte voor professionalisering. • Structureel wordt tijd en middelen gereserveerd voor cultuuronderwijs. • De school brengt vanuit zelfbenoemde doelen samenhang aan tussen cultuuronderwijs en andere vakken, zowel verticaal (van groep 1 t/m 8) als horizontaal (integratie met andere vakken). • De school werkt structureel samen en onderzoekt met externe partners om het cultuuronderwijs af te stemmen op wat de school de leerlingen wil meegeven. • Cultuuronderwijs wordt vormgegeven vanuit de expertise van het eigen team en de culturele omgeving. • De ICC'er speelt een centrale rol, met duidelijke en structurele ondersteuning van de directie en collega's (Scenario's CMK, z.d.).

		Rollen ICC'er: (samen met de werkgroep) Coördinerende rol, waaronder begrepen: • Zorgt dat cultuuronderwijs blijvend op de agenda staat in teamvergaderingen en in bouwvergaderingen. • Beheert het geld en maakt afspraken hierover. • Brengt het team op de hoogte van de actualiteiten en nieuwe ontwikkelingen. • Verdeelt de werkzaamheden onder de leden van de werkgroep en onder de teamleden. Vormgevende rol, waaronder begrepen: • Houdt het cultuurplan en de visie op onderwijs actueel, samen met de werkgroep en andere collega's. • Bekijkt welke activiteiten worden aangeboden en beoordeelt dit op geschiktheid. • Kiest de samenstelling van het activiteitenplan, samen met het team, dat onderdeel gaat uitmaken van het curriculum. • Geeft ruimte aan vernieuwende activiteiten en projecten die binnen de visie van de school passen. Inspirerende rol, waaronder begrepen: • Draagt enthousiasme uit voor cultuuronderwijs • Kent het belang van cultuuronderwijs en kan dit uitleggen. • Inspireert collega's door middel van advies en nieuwe ideeën. • Stimuleert ouderbetrokkenheid. Netwerkende rol, waaronder begrepen: • Kijkt om zich heen naar en heeft oog voor speciale en passende activiteiten voor zowel de leerlingen als voor de leerkrachten. • Neemt deel aan netwerkbijeenkomsten. • Doet kennis op over actualiteiten en vernieuwingen binnen het cultuuronderwijs. Verbindende rol, waaronder begrepen: • Is op de hoogte van de culturele partners in de buurt van de school en weet wat die doen en kunnen. • Fungeert als contactpersoon voor de school voor partijen van buiten de school met betrekking tot cultuuronderwijs. • Gaat in gesprek met culturele partners over de mogelijkheden tot samenwerking. • Ontwikkelt samen met culturele partners activiteiten met betrekking tot cultuuronderwijs. Reflecterende rol, waaronder begrepen:
--	--	--

		• Heeft een visie over de plaats van cultuuronderwijs in het curriculum en kan dit uitleggen. • Bewaakt de rol en de positie van cultuuronderwijs binnen het onderwijs op de school, ook als er vernieuwingen plaatsvinden binnen de school. • Zorgt samen met het team en de werkgroep voor reflectie op de invulling van cultuuronderwijs op de school. • Brengt de sterkte en de zwakke punten in beeld en kijkt wat hiervan geleerd kan worden en kijkt welke scholing er nodig is (De Cultuurcoördinator: Rollen en Competenties, z.d.; LKCA, 2024). Waarom: • Het is belangrijk om met elkaar duidelijk te hebben welke kant we op willen en wat ieders rol hierin is, zodat duidelijk is waar we dit voor doen en waar we naartoe werken. We willen ons cultuuronderwijs naar een hoger plan tillen en daarom ambiëren wij een stap te zetten van cultuurprofiel 2 naar cultuurprofiel 3. Belangrijk is daarbij om duidelijk te omschrijven wat onder cultuurprofiel 3 wordt verstaan. Wie: de ICC-er, de directie, het team en de externe partners wordt hierbij betrokken Welke: • Over de wijze waarop wij van cultuurprofiel 2 naar cultuurprofiel 3 gaan laten wij ons adviseren door een adviseur van Stichting Kunst & Cultuur. Deze adviseur wordt bij het hele proces betrokken. • Uitwerking plannen door ICC-er samen met de werkgroep • Het betrekken van het team bij het gehele proces • Werken aan alle speerpunten van het veranderplan Wanneer: • Dit veranderplan is geschreven voor een periode van vier jaar, waarvan wij het eerste jaar concreet hebben uitgewerkt. Onze ambitie is om na deze periode van vier jaar het cultuurprofiel 3 te hebben bereikt.
3	Leerlingen nemen actief deel aan culturele activiteiten zoals muziek, dans, theater	Wat: Binnen school worden verschillende projecten opgestart waar leerlingen aan mee kunnen doen op het gebied van beeldende kunst, muziek en dans Waarom: We willen graag dat leerlingen op grotere schaal participeren in cultuureducatie. Door dit door de hele school breder aan te bieden hopen we dat te bereiken. Wie: Voor alle groepen 1 t/m 8

	en beeldende kunst.	Welke:0 <u>Muziek</u> • <i>Zingen in een schoolkoor</i> Leerlingen oefenen samen liedjes en voeren deze uit op speciale gelegenheden, zoals ouderavonden, kerstvieringen, schoolfeest, etc. • <i>Instrument leren spelen</i> Kinderen krijgen de gelegenheid om een instrument te leren bespelen, bijvoorbeeld blokfluit, drum of gitaar (eigen docenten zijn hiervoor speciaal opgeleid om dit te begeleiden). De kinderen kunnen het geleerde laten zien in begeleiding van het schoolkoor. <u>Dans:</u> • <i>Dansles naar keuze</i> Een professionele dansdocent komt langs om de leerlingen een dansstijl zoals hiphop, moderne dans of klassieke dans aan te leren. Dit kan worden opgevoerd in een dansvoorstelling bij een viering op school. • <i>Klassenproject dans</i> Elke klas leert een specifieke dans uit een andere cultuur en presenteert deze aan elkaar. Bijvoorbeeld, een dans uit Afrika, Latijns-Amerika of India. <u>Theater:</u> • <i>Schooltoneelstuk</i> Leerlingen werken samen aan het schrijven, regisseren en opvoeren van een toneelstuk. Dit kan een klassiek verhaal zijn, zoals een sprookje, of een zelfverzonnen script. • <i>Improvisatiewerkshops</i> Kinderen leren de basisprincipes van improvisatietoneel, dit draagt bij aan zelfvertrouwen en prikkelt de fantasie. <u>Beeldende Kunst:</u> • <i>Kunstwerken maken van gerecycled materiaal</i> Leerlingen verzamelen materialen die normaal gesproken weggegooid worden, zoals plastic flessen, papier en karton, en maken daar kunstwerken van. Dit kan bijvoorbeeld een grote, gezamenlijke muurschildering of beeldhouwwerk zijn. • <i>Schilder- en tekenprojecten</i>
--	----------------------------	---

		Kinderen leren verschillende schilder- en tekentechnieken (zoals aquarel, olieverf of krijt) en creëren eigen kunstwerken, die vervolgens in de klas worden tentoongesteld. De kosten zijn laag, omdat de meeste activiteiten op school en door de eigen docenten kunnen worden gegeven. Alleen voor de dansles willen we een docent inhuren die 3 x per klas een dansles zal geven. Op de site van dansdocent.nu¹ kun je vinden dat een dansdocent ongeveer 30 euro per uur kost. Waardoor de kosten zo'n 720 euro bedragen (Van Boxtel, 2022). De activiteiten vinden het hele jaar door plaats. In de jaarkalender worden ze opgenomen, waarbij rekening wordt gehouden met een balans in de kalender en geen overlap met andere activiteiten tijdens het schooljaar.
4	De school biedt leerlingen de kans om op verschillende manieren cultuur te beleven en zich creatief uit te drukken.	Wat: een samenwerking met VRIJDAG, het huis van de amateurkunst voor Groningen (Muziek, Theater & Beeldende Kunst Maken, 2025). Zij bieden workshops in muziek, theater, beeldende kunst. Het gaat om naschoolse activiteiten. Waarom: Om leerlingen de kans te bieden om hun culturele identiteit en vaardigheden verder te ontwikkelen. Wie: VRIJDAG biedt workshops voor de kinderen van groep 1 t/m 8. Onderverdeeld in verschillende leeftijdsgroepen. De docenten van VRIJDAG zijn musici, theatermakers en kunstenaars. Welke: Er is keuze uit maar liefst 65 workshops. De groepsleerkracht brengt de cursussen meerdere keren per jaar onder de aandacht en kijkt samen met de kinderen naar welke workshops zijn of haar interesse uitgaat. Ook via de nieuwsbrief worden ouders op de hoogte gebracht van het aanbod van VRIJDAG. Welke kosten aan een workshop hangen varieert. In de stad Groningen maakt het Jeugdfonds Sport & Cultuur (2025) het mogelijk om voor kinderen culturele of sportieve lessen te volgen, ook bij VRIJDAG. De bijdrage bedraagt maximaal 500 euro per kind per jaar. Een aanvraag voor deze bijdrage kan worden gedaan via: groningen@jeugdfondssportencultuur.nl.

(Van Boxtel, 2022)

		Daarnaast biedt Stichting Leergeld kinderen in de provincie Groningen financiële hulp zodat zij kunnen meedoen aan o.a. culturele activiteiten. Kinderen komen in aanmerking als het inkomen van hun ouders/verzorgers lager of gelijk is dan 120% van een bijstandsuitkering. Wanneer: de workshops of cursussen vinden plaats op alle dagen van de week, afhankelijk van de leeftijd in de middag of avond. De cursussen vinden plaats op vier locaties in de stad Groningen.
5	Cultuureducatie is niet een losstaand vak, maar is verweven in andere vakken en leergebieden.	Wat: Cultuurvakken worden niet meer als losstaand vak aangeboden maar zijn verweven in andere vakken en leergebieden. Het gaat om horizontale en verticale afstemming in de klas en op school. Voorbeelden hiervan zijn dat in een groep samen wordt gewerkt aan een cultureel project. En een verticale afstemming die gaat over drama en theater waarin de stappen per leergroep complexer worden (van vrij spel in groep 1/2 naar werken aan een theatervoorstelling waarin acteren en regisseren worden gecombineerd). Waarom: Wanneer er verband wordt gelegd tussen kunstvakken en andere vakken is het onderwijs betekenisvoller voor leerlingen. Deze integratie draagt bij aan de zelfkennis van leerlingen en hun kennis over de wereld (LKCA, 2024). Wie: De ICC-er zorgt er in samenwerking met het team voor dat de cultuurvakken passend zijn bij de andere vakken. Welke: Aan de hand van het cultuurjaarprogramma wordt per jaar bekeken welke reguliere vakken en creatieve lessen aan elkaar kunnen worden gekoppeld. Er staat in het cultuurjaarprogramma omschreven aan welke thema's er bij de lessen wordt gewerkt. Dit is beschreven voor de onderbouw (groep 1 en 2), middenbouw (groep 3, 4 en 5) en bovenbouw (groep 6, 7 en 8). Wanneer: Jaarlijks. Na het eerste jaar evalueert de school hoe de samenhang tussen de vakgebieden vorm heeft gekregen en hoe de uitvoering is geweest. Tijdens de startbijeenkomst wordt de invulling van het cultuurjaarprogramma bepaald door het team.
6	Cultuur wordt een	Wat:

	structureel onderdeel van het onderwijsaanbod, met specifieke aandacht voor kunst, muziek, theater en culturele diversiteit.	Cultuur wordt een structureel onderdeel van het onderwijsaanbod. Dit betekent dat kunst, muziek, theater en culturele diversiteit niet als losse activiteiten worden aangeboden, maar als een geïntegreerd en continu onderdeel van het curriculum. Cultuuronderwijs wordt verweven in dagelijkse lessen, projecten en activiteiten, zodat leerlingen structureel in aanraking komen met verschillende culturele uitingen. Waarom: Het integreren van cultuuronderwijs draagt bij aan de brede ontwikkeling van leerlingen. Het stimuleert creatief en kritisch denken, versterkt empathie en sociaal bewustzijn, en helpt leerlingen een beter begrip te ontwikkelen van zichzelf en de wereld om hen heen (Onderwijsdoelen Kunstzinnige Oriëntatie, z.d.). Door aandacht te besteden aan culturele diversiteit, leren leerlingen bovendien respectvol omgaan met verschillende perspectieven en achtergronden. Dit sluit aan bij het belang om leerlingen op te voeden tot wereldburgers in een diverse maatschappij. Wie: Alle betrokkenen in de school dragen bij aan dit proces. De ICC-er met zijn werkgroep, de directie, het team en de externe partners wordt hierbij betrokken. Leerkrachten integreren cultuuronderwijs in hun lessen en worden waar nodig ondersteund door vakdocenten voor muziek, dans, beeldende kunst en theater. De schoolleiding stelt middelen en tijd beschikbaar en bewaakt de voortgang. Ook kunnen externe partners, zoals culturele instellingen en kunstenaars, een rol spelen door workshops en lesprogramma's aan te bieden. Ouders hebben een participerende rol. Welke: Specifieke activiteiten omvatten bijvoorbeeld wekelijkse muzieklessen, dansles naar keuze, schooltoneelstuk, en lessen over culturele diversiteit. Dit kan worden aangevuld met culturele uitstapjes, gastlessen van kunstenaars, en schoolbrede evenementen zoals een cultuurweek of een theaterproductie. Daarnaast worden materialen en lesmethoden gekozen die diversiteit ondersteunen. Wanneer: Dit veranderplan is geschreven voor een periode van vier jaar, waarvan wij het eerste jaar nu concreet hebben uitgewerkt. De implementatie begint met een pilot in het komende schooljaar, waarbij cultuuronderwijs
--	---	---

		geïntegreerd wordt in enkele klassen. Na evaluatie en aanpassingen wordt het in de daaropvolgende jaren uitgebreid naar de hele school. Het uiteindelijke doel is dat cultuuronderwijs binnen vier jaar volledig is ingebed in het curriculum.
--	--	--

Bijlage 3: Cultuurjaarprogramma

Docenten	augustus	september	oktober	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli
scholing/activeren	Startbijeenkomst Cultuureducatie Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	14 september studiedag: Teamtraining vakoverstijgende werken (doel 1)	Netwerkbijeenkomst ICC'er van de vereniging Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Netwerkbijeenkomst ICC'er van de vereniging Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Netwerkbijeenkomst ICC'er van de vereniging	Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur	Maandelijks bijeenkomst werkgroep cultuur
Groep 1/2	augustus	september	oktober	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli
Thema		landen	landen	sint/kerst	sint/kerst	kunst	kunst	dieren	dieren	beroepen	beroepen	vakantie
beeldend		4x atelier	Kinderboekenweek			4x atelier grafisch museum + groep 3			4x atelier			
muziek		start schoolkoor	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent
drama			4x atelier				4x atelier			4x atelier		
dans	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	3 workshop professionele dansdocent 1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht
erfgoed				4x atelier:				4x atelier			4x atelier	
media	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Groep 3/4/5	augustus	september	oktober	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli
beeldend		4x atelier	Kinderboekenweek			4x atelier + grafisch museum			4x atelier			
muziek		start schoolkoor	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent
drama			4x atelier				4x atelier			4x atelier		
dans	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	3 workshop professionele dansdocent 1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht
erfgoed								4x atelier			4x atelier	
media				4x atelier: week van de mediawijdsheid								
Groep 6/7/8	augustus	september	oktober	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli
beeldend		4x atelier	Kinderboekenweek			4x atelier			4x atelier			
muziek		start Schoolkoren elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent	20 minuten schoolkoorrepetitie 3 leerlingen per klas + elke week 1 uur muziekles per klas van de vakdocent
drama												
dans	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	3 workshop professionele dansdocent 1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht	1x per week dans in de klas door eigen leerkracht
erfgoed				Synagoge				4x atelier			4x atelier	
media				4x atelier: Week van de mediawijdsheid								

Ateliers worden in de eigen bouw gegeven (1,2/ 3,4,5 en 6,7,8), waarbij binnen de bouw wel wordt gemengd en worden in principe door de eigen docent gegeven.

We proberen media overstijgend bezig te zijn door de vakken te koppelen aan geschiedenis, aardrijkskunde, taal en rekenen, natuur & techniek en Engels.

Bijlage 4: Praatplaat

